

Boulez Pierre (1925-2016)

Jeden z liderów powojennej awangardy muzycznej. Inicjator powołania przez rząd francuski IRCAMu, największej na świecie instytucji dedykowanej nowej muzyce. Jako dyrygent uznawany jest za wybitnego interpretatora klasyki muzyki XX wieku

Edukację muzyczną Boulez rozpoczął od prywatnych lekcji gry na [fortepianie](#). W latach szkolnych okazało się też, że poza talentem muzycznym posiada wybitne uzdolnienia matematyczne. Zapisał się nawet na wyższy kurs matematyki, planując studia uniwersyteckie. Jednak w 1942 r. przeniósł się do Paryża i całkowicie poświęcił muzyce. W 1944 r. wstąpił do klasy analizy muzycznej prowadzonej przez [Oliviera Messiaena](#), a jego matematyczne umiejętności stały się doskonałą podstawą do tworzenia nowych koncepcji struktury i formy muzycznej.

Pierwsze dojrzałe dzieła Bouleza to świadectwo dążenia, wzorem Oliviera Messiaena, do rozszerzenia techniki [dodekafonicznej](#) (uczył się jej prywatnie u René Leibowitza) na inne parametry muzyczne, co nazywa się [serializmem](#) totalnym. Swoistym manifestem takiej techniki są *Structures I* na dwa [fortepiany](#) (1952 r.), w którym seria wysokości [dźwięku](#) i rytmów zaczerpnięta z czwartej [Etiudy rytmicznej](#) Messiaena, reguluje niemal wszystkie parametry dzieła (łącznie z gęstością [faktury](#)), nadając mu charakter automatyczny. Największym osiągnięciem Bouleza w zakresie serializmu jest jednak *Le marteau sans maître* (*Młot bez mistrza*, 1954 r.) na głos i zespół instrumentalny, eksponujący wielkie walory ekspresyjne i nie mający wiele wspólnego z automatyzmem *Struktur*. Całością rządzi seria, tak jednak dobrze ukryta przed słuchaczem i analitykiem, że rozszyfrowanie zasady jej działania nastąpiło dopiero w 1981 r.

Pierre Boulez, *Le marteau sans maître*

Dzięki temu utworowi zajął Boulez czołową pozycję w świecie awangardy muzycznej, związał się z *mekką nowej muzyki*, jak nazywano Międzynarodowe Letnie Kursy Nowej Muzyki w Darmstadt i poświęcił pracy nad kolejnymi innowacjami. Najpierw pracował nad ideą takiego zastosowania przypadku w muzyce, który pozwala wykonawcy samodzielnie układać porządek wyznaczonych i ściśle zapisanych przez kompozytora części. Zrealizował ją po raz pierwszy w *III Sonacie fortepianowej* (lata 1955–57).

Od lat 70. XX w. Boulez rozpoczął nową fazę swej twórczości, wyrastającą z przekonania, że powinien rozszerzać niezrealizowane dotąd możliwości. Tworzył zatem całe serie utworów: np. swe wczesne fortepianowe miniatury *Douze Notations* (1945 r.) rozwinął w cykl orkiestrowy *a Incises*, krótkie dzieło na fortepian solo, w *Sur Incises* na trzy grupy perkusyjne (w tym fortepiany i [harfy](#)) i dwie długie części. Jak mówił: — piszę jednocześnie na wielu poziomach — jeden jest prosty i daje pewność, inne są złożone i zapraszają do poszukiwań.

Po utworzeniu w 1977 roku w Paryżu IRCAMu (Institut de Recherche et Coordination Acoustique/Musique), instytutu poświęconego rozwojowi i badaniu muzyki współczesnej, Boulez powrócił do eksperymentów z [muzyką elektroakustyczną](#), porzuconych w latach 50. XX w. Używając najnowocześniejszych technologii badał przede wszystkim możliwości [elektronicznej](#) transformacji dźwięku w czasie rzeczywistym. Świadectwem tych eksploracji są *Répons* (1981 r.) na 6 solistów, orkiestrę [katedralną](#) i *live electronics*.

Pierre Boulez, Répons

Boulez do późnych lat działał jako kompozytor i dyrygent. Jego dzieła wzbogaciły znacznie kulturę muzyczną XX i XXI wieku, a jako dyrygent zasłynął prowadząc zarówno wzorcowe wykonania dzieł [klasyki XX wieku](#) — Albana Berga, [Claude'a Debussy'ego](#), [Igora Strawińskiego](#) czy Beli Bartóka, jak i dzieła operowe (Richarda [Wagnera](#), [Albana Berga](#)) oraz utwory kompozytorów współcześnie żyjących. Uehonorowany został dwiema prestiżowymi nagrodami — Kyoto Prize (2009 r.) i Edison Award (2010 r.).

dr hab. Iwona Lindstedt

Ciekawostki

W dorobku Pierre Bouleza znajduje się także wiele tekstów poświęconych [muzyce współczesnej](#), wykładów nowych radykalnych teorii i refleksji estetycznych. W 1952 r. opublikował np. artykuł pod szokującym tytułem [Schönberg nie żyje](#) — manifest rewolucji serialnej.

W centrum zainteresowań Bouleza od czasu *Młota bez mistrza* sytuują się związki między muzyką a literaturą. Źródłem jego inspiracji są m.in. dzieła Stéphane Mallarmé'go, Marcela Prousta, Henri Michaux, Franza Kafki i Samuela Becketta.

W 1984 r. Boulez wraz z zespołem Ensemble Intercontemporain współpracował z Frankiem Zappą, dyrygując jego trzema utworami. Jako dyrygent nigdy nie używa batuty, komunikując się z wykonawcami tylko za pomocą rąk.